

OKUL KÜTÜPHANELERİNDE İLETİŞİM ALGISI: ÖZEL OKUL KÜTÜPHANELERİ ÖRNEĞİ

Müberra KOÇAK*

H. Buluthan ÇETİNTAŞ**

Öz: İletişim, insanoğlunun varoluşundan bu yana her ortamda bulunmaktadır. Etkili iletişim, insanların olduğu kadar örgütlerin başarısını etkileyen ve diğerlerine göre önde olmasını sağlayan unsurlardan biridir. Okullar, yapıları gereği başarıyı ön planda tutan örgütlerdir. Çalışmada özel okullarda görev yapan kütüphanecilerin, öğrenci ve kütüphaneci iletişimine yaklaşımlarının ve okul yönetiminin kütüphane içi iletişime verdiği önemin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'nin önde gelen özel okullarında bulunan 15 kütüphaneciye anket uygulanmıştır. Kütüphanecilerin öğrenciler ile iletişimleri, konuyla ilgili aldıkları eğitim ve özel okul kütüphanelerinin örgüt içi iletişim uygulamaları hakkında verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, özel okul kütüphanelerinde kütüphanecilerin öğrencilerle etkili biçimde iletişim kurdukları, öğrencilerin iletişim sürecine katılmada daha aktif olmaları gerektiği, okul yönetimi, öğretmenler ve kütüphaneciler arasındaki iletişim eksikliğinden kaynaklanan sorunların kütüphaneci ile öğrencilerin iletişimi minde engellere yol açabildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul kütüphaneleri, okul kütüphanecileri, örgüt içi iletişim

* Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

** Yrd. Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi

PERCEPTION OF COMMUNICATION IN SCHOOL LIBRARIES: CASE OF PRIVATE SCHOOL LIBRARIES

Müberra KOÇAK*

H. Buluthan ÇETİNTAŞ**

Absract

Communication is being every environment since the existence of humankind. Effective communication, influencing the success of organizations as people and is one of the elements that make them ahead of the others. Schools are organizations that required to success with their structures. This study is aimed to determine the communication approach of librarians that serving private schools with students and the importance given by the school management to library internal communication. For this purpose, the survey was applied 15 librarians working in foremost private schools. Tried to obtain datas about communication of librarians with students, librarians' education of communication and private school libraries' communication practices. Research results show that, librarians communicate with students effectively, students should be more actively participate in communication process; lack of communications of school management, teachers and librarians can lead the communication obstacles.

Keywords: School libraries, school librarians, internal communications

Giriş

Okul kütüphaneleri, eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak buldukları örgütlerde yöneticilere, öğretmenlere ve diğer çalışanlara hizmet verirken temelde eğitimin ana karakterleri olan öğrencilere hizmet vermektedir. Öğrencilerin ders saatleri dışında kitap okuduğu, araştırma yaptığı, ödevlerini hazırladığı okul kütüphaneleri, bilgi merkezi olma özelliğini taşımanın yanında hem öğrencilerin birbirleriyle hem de bir danışman olarak okul kütüphanecisiyle etkileşimde buldukları iletişim alanlarıdır. Okul kütüphanecilerinin ve öğrencilerin kütüphane içinde kuracakları kaliteli iletişim sayesinde her iki tarafında beklentileri karşılıklı olarak gerçekleşecektir.

Okul kütüphaneleri buldukları eğitim kurumları içerisindeki birimlerden biridir. Örgütlerin ortak amaçları için birbirleriyle gerçekleştirdikleri iletişim kadar bütünün parçalarından birini oluşturan örgüt içi iletişimde o kadar önemlidir. Örgüt iletişimi, örgütteki temel yönetim fonksiyonlarını örgütün misyon, amaç ve politikalarına yönlendirmede birlikteliği ve etkinliği sağlamaktadır. Çalışanların, düşünce ve önerilerini üst yönetime aktarma olanağı sağladığı için, bir parçası oldukları örgütten, örgütteki işlerinden memnun olmalarını ve işe bağlılıklarının artmasını böylece

sorumluluk duygularının gelişmesini olanaklı kılmaktadır (Aytekin, 2007, 10-11). Örgüt içi iletişimden kasıt, kütüphane içi iletişimdir. Kütüphane içi iletişim, okul kütüphanecisinin, yöneticiler, öğretmenler ve öğrencilerle doğru iletişim kurabilmesini ve kendisiyle doğru iletişimde bulunulabilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla kütüphane içi iletişimde asıl rol, okul kütüphanecisindedir.

Çalışmada, ulaşılabilen ve yanıt alınabilen okul kütüphanecilerinin görüşleri değerlendirilecektir. Değerlendirmede, kütüphanecilerin öğrencilerle iletişimi, iletişimde kullandıkları iletişim araçları ve iletişime mani olan iletişim engelleri ele alınacaktır.

Örgüt İçi İletişim

Toplumsal yapının en önemli unsurlarından biri olan örgütler, sahip oldukları kurumsal özellikleriyle örgütsel faaliyetlerini örgüt içinde ve dışında kurulan ilişkilerle devam ettirmektedirler. Dinamik bir varlık olan örgütler, kendilerine özgü işlevleri gerçekleştirebilmek için örgüt içine ve örgüt dışına yönelik etkili bir iletişime ihtiyaç duyarlar. Ortak bir hedefe ulaşmak için birlikte çalışan insanlardan meydana gelen örgütte iletişim, bu sürecin hayati önem taşıyan bir parçası olarak yerini almaktadır (Geçikli vd., 2011, 164).

Örgüt içi iletişim, örgüt içinde gerçekleşen sözel ya da sözel olmayan iletilerin gönderilmesi ve alınması sürecidir. Örgütsel iletişim, örgüt içi birimler arasında iletişimi ve etkileşimi sağlamak, örgütün dış çevresi ile olan ilişkilerinin koordine etmek açısından önemli bir süreçtir (Demirtaş, 2010, 412). Her örgüt kendine özgü bir iletişim yapısına sahiptir. Kendi yapısını, işleyişini iyi tanıyan bir örgüt, doğru bir iletişim ağı kurarak örgütün amacına ulaşmasında en büyük katkıyı sağlayacaktır. Örgüt içi iletişim, örgütsel iletişim yapısına göre biçimlenmektedir. Dolayısıyla örgüt çalışanları, yaşanan olaylar karşısında davranışlarını bu biçime göre sergilemekte, yapmaları ve yapmamaları gereken davranışları öğrenmektedirler (Bozkurt, 2010, 14).

Örgüt içi iletişim, genellikle biçimsel iletişim şeklindedir. Ancak bazı durumlarda biçimsel iletişimin katı kuralları dışına çıkılmakta ve biçimsel olmayan iletişimle bilgi alışverişi yapılmaktadır. Örgütlerde biçimsel iletişim, dikey, yatay ve çapraz olmak üzere üç iletişim kanalı şeklinde gerçekleşmektedir. Örgüt içi iletişim kanalları şöyle açıklanmaktadır (Geçikli vd., 2011, 168-169):

a. Dikey kanallar: Dikey iletişim yönetenler ve astlar arasında kurulan iletişim biçimidir. Dikey iletişim organizasyonda hem aşağı doğru hem de yukarı doğru akar. Yukarıdan aşağıya doğru iletişim üst yöneticiden başlar ve aşağıya doğru en alt düzeydeki çalışana kadar iner. Aşağı doğru iletişimin temel amacı; astlara bilgi verme, onların performansını değerlendirme, örgütün amaç ve politikaları konusunda onları bilgilendirmedir. Yukarı doğru iletişimin temel amacı ise alt birimlerde yaşananlar hakkında üst yönetimi bilgilendirmektir.

b. Yatay kanallar: Yatay iletişim, aynı kademedeki yönetici ve meslektaşlar arasındaki iletişimi içermektedir. Daha çok yönetici pozisyonunda görev yapanlar

arasında gerçekleşmektedir. Ekip çalışmasının önemli rol oynadığı örgütsel sorunların çözümünde oldukça etkindir.

c. Çapraz kanallar: Çapraz iletişim, farklı fonksiyonel birimlerde çalışan ast ve üstler arasında gelişen bilgi içerikli iletişimdir. Çapraz iletişim, örgüte yönelik uzlaşmayı, farklı birimlerin birbirine karşı sorumluluklarını daha iyi kavramalarını ve yardımlaşmayı kolaylaştırır. Özellikle ekip çalışmasına ağırlık veren işletmelerde, katılımın yararlı sonuçlar verebilmesi için çapraz iletişime önem verilmesi gerekir.

Örgütlerde biçimsel iletişimin yanı sıra biçimsel olmayan iletişimde söz konusudur. Biçimsel olmayan iletişim, örgüt üyeleri arasında biçimsel iletişim yapısının dışında oluşan, biçimsel düzenlemelere bağlı olmayan ve doğal gereksinimler sonucunda ortaya çıkan iletişimi kapsamaktadır. Örgütün iletişim gereksinmesinin karşılanabilmesi, genellikle iletişimin resmi kurallarla belirlenen biçimsel kanallarının dışına çıkmasını gerektirir. Biçimsel olmayan iletişim, kişilerarası ilişkilerin doğal sonucu olarak ortaya çıktığı için belirli bir planı ve amacı bulunmamaktadır. İnsanların birlikte yaşamakta oldukları her yerde biçimsel iletişim kanalları ne kadar iyi işlerse işlesin, arkadaşlık, ilgi alanları ve görev içerikleri, vb. gibi ortak noktalardan kaynaklanan biçimsel olmayan iletişim mutlaka gerçekleşecektir (Bozkurt, 2010, 42-43). Önemli olan örgüt içi her iletişim kanalının etkin örgütsel iletişimi destekleyecek biçimde yapılandırılabilmesidir.

Okul Kütüphanelerinde Örgüt İçi İletişim

Günümüzün bilgiye dayalı toplumunda, okul kütüphaneleri öğrencilerin, öğretmenlerin ve okulun başarıları için temel bilgileri ve düşünceleri sağlamaktadır. Okul kütüphanesi, öğrencileri yaşam boyu öğrenme becerileriyle donatmakta ve öğrencilerin hayallerini geliştirmesine imkan sunmaktadır. Böylece onların sorumlu vatandaşlar olarak yaşamlarına devam etmesini sağlamaktadır (IFLA/UNESCO, 2002). Okul kütüphanesi, okul kütüphanecisi olmadan kurulabilir ancak varlığını devam ettiremez. Okul kütüphanecisi vazgeçilmezdir zira kütüphane dermesinin okul müfredatına uygun hale getirilmesi, ortak öğrenim alanlarının oluşturulması ve sürdürülmesi ancak okul kütüphaneciliğini bilen nitelikli bir kütüphaneci ile mümkün olacaktır (Durukan, 2015, 47).

Okul kütüphanesinin amaçları, çocuklarda okuma, öğrenme ve yaşam boyu kütüphaneyi kullanma alışkanlığını geliştirmek, öğrencilerin bireysel gelişimini sağlamak, sosyal ilişkilerini güçlendirmek, öğretmen ve öğrenci için gerekli kaynakları sağlamak ve öğretim programını desteklemektir (IFLA/UNESCO, 2002). Okul kütüphaneleri, hizmet verdikleri noktada hemen hemen okulun tüm üyeleri ile iletişimde bulunan örgütlerdir. İşletmeler açısından düşünüldüğünde, yöneticilerin ve çalışanların davranışları, iş tatminleri, ast-üst ilişkileri, örgüt içi iletişim ortamından doğan sonuçlardır. Ancak okullarda bu durum biraz daha değişiklik göstererek yönetici-çalışan ilişkisinin yanında öğrenci unsurunun ortaya çıktığı yeni bir iletişim ortamı oluşmaktadır. Bu noktada okul kütüphanecileri, öğretmenler, yöneticiler ve diğer çalışanlarla etkileşimde bulunmakta, kütüphane içi iletişimde en büyük payı öğrenciler almaktadır.

Johnson ve Johnson (1987)'a göre, kişilerarası iletişim, kişinin karşıdaki kişinin davranışlarını etkilemek amacıyla mesajlar yollamasıdır (Korkut, 1996, 18). Öğrencilerle kütüphaneci arasında gerçekleşen kişilerarası iletişim doğal biçimde gelişmektedir. Etkili iletişim, çift yönlü gerçekleşebilen iletişimdir. Güçlü iletişim kültürüne sahip okullarda müdür, öğretmen, öğrenci, aile, kütüphaneci, personel ve çevre arasında çift yönlü iletişimler söz konusudur. Farklı boyutlarda olabilecek bu süreçlerde önemli olan etkili, açık ve çift yönlü olmaktır. Bu tür iletişim ile başarının, motivasyonun ve verimliliğin artması beklenmektedir (Önal ve Ekici, 2012, 143).

Okul kütüphanecileri okulun örgütsel yapısına katılmak zorundadır. Kütüphane öğretmenleri olarak da adlandırılan okul kütüphanecileri, kütüphane danışmanı ve öğrenci-öğretmen ilişkisini bir arada yürütmektedir. Okul kütüphanesindeki iletişimin amacı, öğrencileri kütüphaneden daha fazla yararlandırmak ve kütüphaneyi daha etkin kullanıdır. Bu nedenle okul kütüphanecisi, kütüphane içinde öğrencilerle kurduğu iletişimde ne kadar verimli olursa iletişim amacını da o kadar gerçekleştirebilecektir.

Örgüt içi iletişim, diğer örgütlerde olduğu gibi okul kütüphaneleri için de aynı işlevleri yerine getirmektedir. Örgüt içi iletişim işlevleri şu şekildedir (Gürgen, 2007, 39):

a. Bilgi sağlama: Bilgi alışverişi, iletişimin en temel işlevi olarak kabul edilir. Bilgi, bireyin çevresi ile uyumlu bir ilişki kurması için gereklidir. Örgütün amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla, bir takım faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için, çalışanların neyi nasıl yapacaklarını bilmeleri için de bilgiye gereksinim duyarlar.

b. İkna etme ve etkileme: İkna etme, insanın karşıdaki kişilerin davranış ve tutumlarını istenen biçimde etkileme ve değiştirme sürecidir. İkna etmeye ilişkin iletişimin amacı açıkça ortaya konmasına karşın, etkileme, daha gizli ve uzun dönemde iletişim stratejisi izler.

c. Emretme ve öğretme: Örgütlerde yöneticiler, astlarına bilgi vermenin yanında neyi, nasıl yapacaklarını söylemek ve onlara yön vermek veya davranışlarını yönlendirmek amacıyla da iletişim kurarlar. Astların, örgütsel amaçlar doğrultusunda performans göstermeleri için, eğitim gereksinimlerinin karşılanması gerekir.

d. Birleştirme ve eşgüdüm sağlama: Örgüt iletişiminin diğer bir işlevi de, birleştirme ve eşgüdüm sağlamadır. Kültürel olarak bir toplumsal sistem içerisinde yer alan kişilerin, karşılıklı ilişki ve bağlılığını sürdürebilmeleri iletişime bağlıdır. Ayrıca iletişim, bireylerin psikolojik bütünlüğünü ve dengesini korumada da önemli bir yere sahiptir.

Gökçe (2006)'ye göre, bir örgütün etkinliği, temel olarak iyi bir yönetim gerektirdiği kadar, iyi bir iletişime de bağlıdır. Bir kurum ya da organizasyon ancak hem grup üyeleri arasında hem de örgüt düzeyinde diğer üyeler ve gruplarla başarılı bir iletişim kurulması halinde başarıya ulaşır (Demirtaş, 2010, 412). Bu durum tüm örgütlerde geçerli olduğu gibi okul kütüphanelerinde de geçerlilik kazanır. Okul yöneticileri, öğretmenler, kütüphaneciler ve öğrenciler okuldaki iletişimin ana karakteri.

terleridir. Söz konusu bu ana karakterlerden biri olan okul kütüphanecilerinin, okuldaki iletişimi nasıl algıladıklarına yönelik ipucu verecek olan bilgilere çalışmanın içerisinde yer verilmiştir.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Çalışmada, okul kütüphanecilerinin öğrencilerle gerçekleştirdikleri iletişim genel hatları ile ortaya konulmak istenmiştir. Çalışma, bu iletişimde kullanılan araçlar, iletişim uygulamaları, iletişim eğitimi gibi konular ile okul yönetiminin örgütsel yapı içinde kütüphane içi iletişime verdiği önemi kapsamaktadır. Araştırma doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmaktadır:

- Özel okul kütüphanelerinde öğrencilerin iletişime katılma durumu nasıldır?
- Özel okul kütüphanelerinde kütüphane hakkında bilgilendirme ve etkinliklere kütüphaneciler öncülük ediyor mu?
- Okul kütüphanecilerinin kütüphane içi iletişime yönelik eğitim durumu nasıldır?
- Özel okullarda kütüphane içi iletişim uygulamaları var mı? Bu uygulamaları hayata geçirmekte zorluk yaşıyorlar mı?
- Özel okul kütüphanelerinde ne tür iletişim engelleri vardır?

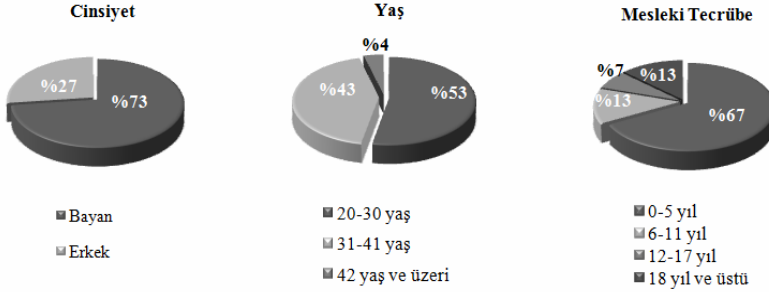
Araştırma kapsamında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Ankette, kapalı uçlu soru, yarı kapalı uçlu soru ve derecelendirmeli soru türlerinden biri olan Guttman ölçeği kullanılmıştır. Okul kütüphanecilerine “Okul Kütüphanelerinde İletişim Algısı Anketi” uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, özel okul kütüphanelerinde çalışan okul kütüphanecileri oluşturmaktadır. Türkiye’deki özel okullar temel alınmış ve rastgele örneklem yöntemi ile seçilen 31 okul kütüphanecine anket gönderilmiştir. Yanıtlanan anketlerin 15 tanesi değerlendirilmeye alınmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Elde edilen bulgular, okul kütüphanesi personeli, okul kütüphanesinde iletişimin önemi, okul kütüphanesinde iletişimin yoğunluğu, okul kütüphanesinde kullanılan iletişim araçları, okul kütüphanesinde iletişime katılma, okul kütüphanesinde iletişim ve kütüphane hizmetleri değerlendirmesi, okul kütüphanesinde bilgilendirme ve etkinlikler, etkinliklere öncülük etme durumu, okul kütüphanesinde iletişim eğitimi, okul kütüphanesinde iletişim uygulamaları ve okul kütüphanesinde iletişim engelleri başlıkları ile değerlendirilecektir.

Okul kütüphanesi personeli: Araştırmaya katılan okul kütüphanecilerinin cinsiyet, yaş ve mesleki tecrübelerine ilişkin kişisel bilgileri Grafik 1’de gösterilmiştir

Grafik 1: Katılımcı bilgileri

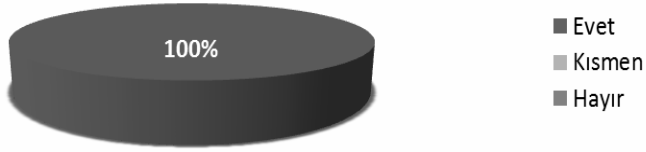

Grafik 1’de gösterildiği gibi ankete katılanların çoğu bayan kütüphanecilerdir. Yüzdeler olarak değerlendirildiğinde %73 ile 11 bayan, %27 ile 4 erkektir. Kütüphanecilerin yaşları ise 20-30 yaş arası, 31-41 yaş arası, 42 yaş ve üstü olarak gruplandırılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunu (%53) 30 yaş ve altı yaş grubu oluşturmaktadır. Kütüphanecilerin en fazla olduğu yaş gruplarına bakıldığında mesleki tecrübe ve yaş paralellik göstermektedir. Katılımcıların kütüphanecilik mesleğindeki tecrübeleri oransal olarak şöyledir: 0-5 yıl arası %67, 6-11 yıl arası %13, 12-17 yıl arası %7 ve 18 yıl ve üstü %13.

Çalışmanın hedef kitlesini lisans düzeyinde eğitim almış okul kütüphanecileri oluşturmaktadır. Anket uygulanan katılımcıların tamamı (N=15) Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ve Kütüphanecilik Bölümü mezunlarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılan özel okul kütüphanecilerinden elde edilen bu bilgiler dâhilinde Türkiye’deki tüm özel okulların konuyla ilgili durumları bilinmediğinden genelleme yapmak mümkün değildir.

Okul kütüphanesinde iletişimin önemi: Günümüzde örgütler giderek karmaşıklaşan bir yapıya bürünürken, bu karmaşayı meydana getiren bireylerin de karmaşık bir yapıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bireysel ve örgütsel anlamdaki bu karmaşık yapı, birbirleri ile ancak etkili bir örgüt iletişimi sayesinde uyumlu ve sistemli bir şekilde bütünlük oluşturabilirler. Bu bağlamda, örgütsel unsurlar arasındaki dayanışma ve koordinasyon, bireyler arasındaki uyum ve iyi ilişkilere temel oluşturan iletişimle mümkündür denilebilir (Geçikli vd, 2011, 167). İletişimin her geçen gün daha da önem kazandığı düşünüldüğünde kütüphanecilik mesleğinin temelini de iletişim oluşturmaktadır. Okul kütüphanecileri için kütüphane içinde kullanıcılara ulaşmada iletişim oldukça önemlidir.

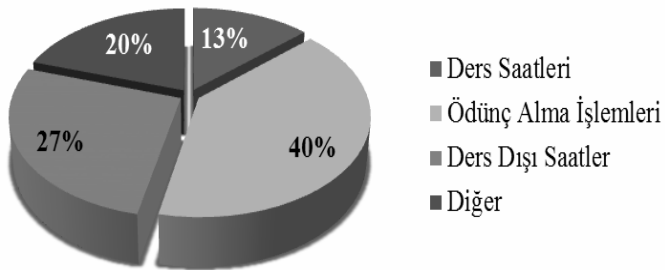
Grafik 2: Okul kütüphanelerinde iletişimin önemi

Araştırma kapsamında ankete katılan kütüphanecilere ‘okul kütüphanelerinde iletişimin önemli olduğunu düşünüyor musunuz?’ sorusu yöneltilmiş ve “evet”, “kısmen” ve “hayır” olmak üzere 3 seçenek verilmiştir. Kapalı uçlu bu soruda katılımcılardan beklenildiği gibi tamamı (N=15) kütüphane içi iletişimin önemli olduğunu düşünmektedirler. Diğer seçeneklerde verilen “kısmen” ve “hayır” seçeneklerini yanıtlayan olmamıştır. Bu durumda kütüphanecilerin kütüphane içi iletişimin önemi konusunda vasat düzeyde önemli olduğu ya da olumsuz bir görüş taşımadıkları görülmektedir.

Okul kütüphanesinde iletişimin yoğunluğu: İletişim yoğunluğu ortamlara ve durumlara göre farklılık göstermektedir. Kütüphanelerde iletişim yoğunluğu genellikle öğrencilerin ders programları dahilinde ya da ders dışında kütüphaneyi kullanmalarıyla saptanmaktadır. Okulların eğitim programları içerisinde kütüphanecilerde kütüphane içerisinde ders vermektedir. Dersler, ödünç verme ve danışma hizmetleri gibi rutin işlemlerin yanında iletişime geçilen zamanları öğrencilerin kütüphaneyi ziyaret etme durumları da belirlemektedir. Aşağıda kütüphanecilerin öğrencilerle en yoğun iletişimde buldukları zamanlar gösterilmiştir.

Grafik 3: İletişimin yoğunluk durumu

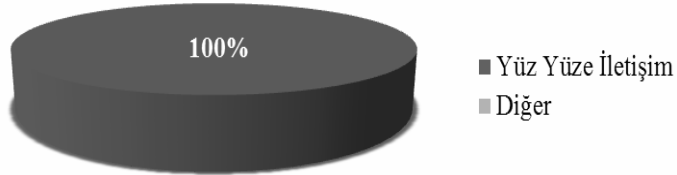

Araştırmada elde edilen veriler analiz edildiğinde kütüphanecilerin çoğunluğu (%40) öğrencilerle iletişim yoğunluğunun en fazla olduğu vakitlerin ödünç alma işlemleri sırasında olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 27’si iletişim yoğunluğunun en fazla olduğu zamanların ders saatleri haricinde öğrencilerin kütüphane ziyaretiyle olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin ders saatleri dışında kütüphaneye

uğramaları kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Kütüphanecilere yöneltilen yarı kapalı uçlu bu soru da diğer seçeneğini işaretleyenler tüm katılımcıların %20'sini oluşturmaktadır. Kütüphane içinde verilen derslerde (bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, temel kütüphane becerileri gibi) öğrencilerle en fazla bu ders saatlerinde iletişime geçtiklerini düşünenlerin oranı ise %13'tür. Elde edilen bu sonuca göre kütüphane içinde dersler verilmektedir. Verilen bu derslerin öğrencilerle iletişimi sağlamada yetersiz kaldığı sonucuna varılmaktadır. Araştırmaya katılan kütüphanecilerin buldukları özel okullarda kütüphanecilerin verdikleri ders saatlerinin öğrencilerle uzun soluklu bir iletişime geçmede yetersiz kaldığı düşünülebilir.

Okul kütüphanesinde kullanılan iletişim araçları: Örgütlerde iletişimi gerçekleştirmek kadar iletişimin hangi araçlarla gerçekleştirileceği de önemlidir. İletişim araçları sözlü, yazılı ve sözsüz iletişimdir. Sözlü iletişim, yüz yüze görüşmeler, toplantılardaki konuşmalar, sözlü brifingler, halka hitaplar, sözlü sunumlar, telefonla yapılan görüşmeler, eğitim kursları, konferanslar, resmi konuşmalar, kurmay toplantıları, komiteler, oryantasyon (yetiştirme, eğitime) programları gibi çeşitli biçimlerde kurulur (Tutar, 2009,87). Sözlü iletişim geribildirim en hızlı alındığı iletişim aracıdır. Sözsüz iletişim ise jest ve mimiklerin hakim olduğu iletişim türüdür. Bu tür iletişimde beden dili mesajları aktarmada etkindir. Yazılı iletişimde ise mesajlar yazılı olarak karşı tarafa aktarılır. Bu tür iletişimde hızlı geribildirim almak biraz daha zaman almaktadır. Aşağıda kütüphanecilerin öğrencilerle iletişimlerinde öncelikli kullandığı iletişim araçlarının durumu gösterilmiştir.

Grafik 4: Kütüphanecilerin öncelikli kullandığı iletişim araçları

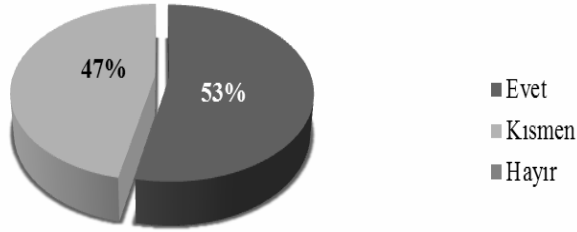

Araştırmada katılımcılara yöneltilen öğrencilerle iletişiminizde öncelikli olarak hangi iletişim aracını kullanmaktasınız?" sorusu yöneltilmiş ve yüz yüze iletişim, duyuru panosu, e-posta, telefon ve diğer seçenekleri verilmiştir. Grafik 4'te gösterildiği gibi kütüphanecilerin tamamı (N=15) öğrencilerle iletişimlerinde öncelikli olarak yüz yüze iletişimi kullanmaktadır. Yüz yüze iletişim en etkili iletişim araçlarından biridir. Ancak teknolojideki son gelişmelerle birlikte özellikle özel okullar okul içinde hızlı iletişimi sağlamak adına otomasyon sistemleri ya da kendilerine ait sistemleri de kullanmaktadır.

Okul kütüphanesinde iletişime katılma: Kütüphaneciler her ne kadar iletişimi önem verseler de karşılıklı iletişimin sağlanması adına öğrencilerin de iletişimde arzulu olması gerekir. Öğrencilerin kendilerini doğru ifade etmeleri, karşı tarafı

doğru anlamaları ve uygun cevapları vermeleri karşılıklı iletişimi gerçekleştirmede kütüphanecilere de kolaylık sağlamaktadır. İletişime dahil olma durumu öğrencilerin iletişim becerileri ile alakalıdır. Coursen ve Thomas (1989)'a göre bu beceriler, ayrıntılı olarak uygun sorular sorma, özetlemeler yapma, başka sözcüklerle tekrarlama, anahtar sözcüklerle tepki verme, karşısındakinin davranışlarını, sözlerini ve duygularını tanımlama ve uygun biçimde yansıtma, anlayıp anlamadığını sınama, etkili geribildirim verme olarak sıralanmaktadır (Korkut, 1996, 19). Okullarda iletişim becerilerine yönelik eğitimler verilse de öğrencilerin iletişim kurmada istekli olmaları da iletişimi etkilemektedir. Aşağıda kütüphanecilerin görüşlerine göre öğrencilerin iletişime katılmada istekli olma durumu hakkındaki görüşleri gösterilmiştir.

Grafik 5: Öğrencilerin iletişime katılma durumu

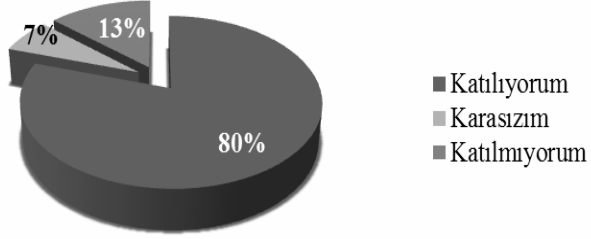

Kütüphanecilere 'Öğrencilerin iletişim kurmaya arzulu olduğunu düşünüyor musunuz?' sorusu sorulmuş "Evet", "Kısmen" ve "Hayır" seçenekleri verilmiştir. Grafik 5'te gösterildiği gibi kütüphanecilerin %53'ü öğrencilerin iletişim kurmaya arzulu olduklarını, %47'si ise öğrencilerin iletişim kurmaya kısmen ilgili olduklarını düşünmektedirler. Elde edilen veriler analiz edildiğinde öğrencilerin iletişimde istekli olma ve kısmen istekli olma durumlarının oranları birbirlerine yakındır. Katılımcılara yöneltilen bu soruda "hayır" seçeneğini işaretleyerek olumsuz görüş bildiren olmamıştır. Bu veriler doğrultusunda öğrencilerin iletişim kurmada istekli oldukları söylenebilir.

Okul kütüphanesinde iletişim ve kütüphane hizmetleri değerlendirmesi:

Doğru iletişim kütüphane yönetimini de kolaylaştırmaktadır. Kütüphane içinde kurulan karşılıklı iletişimin birbirini anlayan iki taraf olarak ilerlemesi kütüphane içinde yaşanacak sorunların da kolayca çözülmesini sağlamaktadır. Aşağıdaki grafikte kütüphanecilerin öğrencilerle kurdukları etkili ve sağlıklı iletişim ile kütüphanede verilen hizmetleri gerçekleştirmede kolaylık sağlama durumu gösterilmiştir. Katılımcılara uygulanan ankette "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve seçeneklerinden oluşan 3 ölçekli soru yöneltilmiştir.

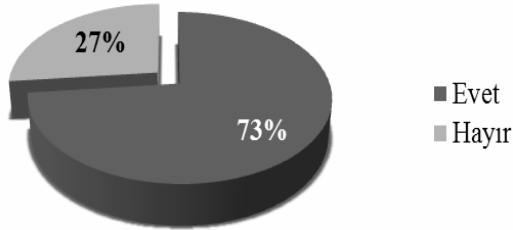
Grafik 6: Öğrencilerle etkili iletişimin kütüphane hizmetlerini yerine getirmede kolaylık sağlama durumu

Kütüphanecilerin öğrencilerle iletişiminin kütüphane yönetimine etkisini saptamayı amaçlayan bu soruda grafik 6'ya göre katılımcıların %80'i öğrencilerle etkili iletişimin kütüphane hizmetlerini yerine getirmede kütüphaneciye rahatlık sağladığını düşünürken, %7'si bu konuda kararsız kalmıştır. Etkili iletişimin insan ilişkilerini kolaylaştırdığı düşünüldüğünde katılımcıların büyük bir kısmının bu görüşü doğruladığı görülmektedir. Katılımcıların %13' ü ise öğrencilerle iletişimin kütüphane yönetimini kolaylaştırmada etkili bir faktör olmadığını düşünmektedir.

Okul kütüphanesinde bilgilendirme ve etkinlikler: Okul kütüphanesi, hizmetlerini ve olanaklarını etkin bir şekilde tanıtmalıdır. Böylece hedef grup, öğrenmedeki ve çeşitli türlerdeki tüm bilgi kaynaklarına geçiş yolu olarak, kütüphanenin temel rolünün farkına varmış olur(IFLA /UNESCO, 2002). Okullarda bazı dönemler kütüphanede kurulacak etkili iletişim için en uygun zamanlardır. Özellikle yeni kayıt yaptıran öğrencilere ve velilerine kütüphane tanıtılmalı ve hakkında bilgi verilmelidir. Diğer yandan kütüphane haftası için düzenlenecek etkinliklerle öğrencilerin zihninde kütüphane ile ilgili olumlu izler bırakılabilir.

Grafik 7: Bilgilendirme durumu

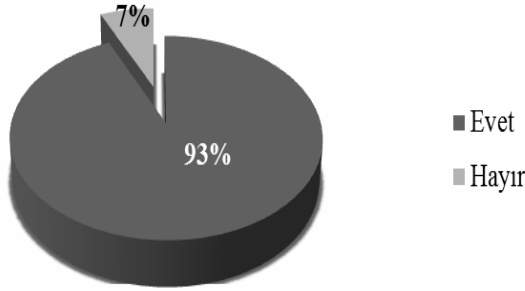

Grafik 7'de okul kütüphanesi hakkında öğrenci ve velileri bilgilendirme durumu gösterilmiştir. İlk durumda kütüphaneciye 'yeni kayıt yaptıran öğrencileri kütüphanede toplantılar düzenleyip kütüphane hakkında bilgilendiriyor musunuz?' soru-

sı sorulmuştur. Katılımcıların %73'ü kütüphane hakkında bilgilendirme çalışmaları yaptıklarını belirtmiştir. Elde edilen bu verilerle özel okulların oryantasyon programları düzenledikleri ve etkinliklere önem verdikleri sonucuna ulaşılabilmektedir. Özel okullar baz alındığında bu tür bilgilendirme çalışmaları yapmadıklarını belirten kütüphanecisi sayısı da önemli orandadır (% 27).

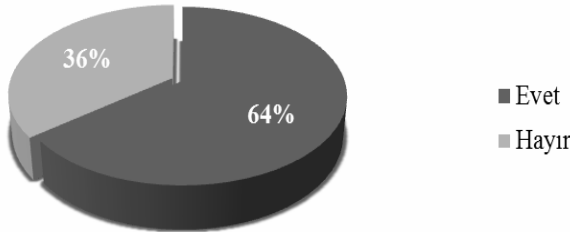
Etkinliklere öncülük etme durumu: Etkinlikler durumu tek başına ele alınmış 'kütüphane haftalarında etkinliklere öncülük ediyormusunuz?' sorusu yöneltilmiştir. Özel okulların alanında uzman kütüphanecilerle çalışması kütüphaneye verdikleri önemi de göstermektedir. Kütüphane haftası kutlamalarını da kütüphanecilerin öncülüğünde yapılmalıdır. Grafik 8'de görüleceği gibi % 93,3'lük bir oranla kütüphaneciler etkinliklere kendilerinin öncülük ettiklerini belirtmişlerdir.

Grafik 8: Etkinliklere öncülük etme durumu

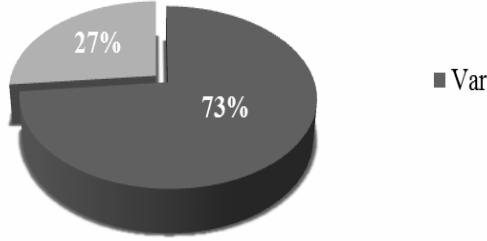
Okul kütüphanesinde iletişim eğitimi: Kütüphanecilik mezunlarının büyük bir kısmı lisans eğitimleri sırasında kütüphane iletişimine yönelik ders almaktadır. Ancak iletişim algısı kütüphane kullanıcılarına göre değişiklik göstermektedir. Okullar kullanıcı kitlelerinin iletişim düzeyini göz önüne alarak, konuyla ilgili kütüphanecisine vereceği eğitim, kaliteli bir iletişim ortamına zemin hazırlayacaktır. Aşağıdaki kütüphanecilerin buldukları örgütlerde konu ile ilgili eğitim alma ya da almama durumları verilmiştir.

Grafik 9: Kütüphane içi iletişim eğitimi alma durumu

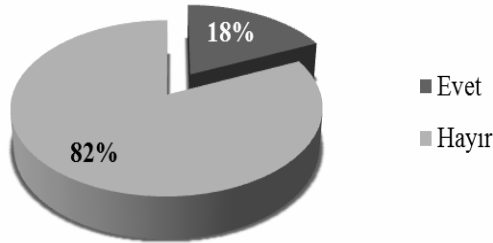
la hayata geçirmektedir. Okul kütüphanelerinde kütüphane içi iletişim uygulamaları, kütüphaneci ve öğrenci memnuniyetini ön planda tutmaya yönelik biçimdedir. Aşağıdaki grafikte örgütün kendine özgü kütüphane içi iletişim uygulamalarının var olup olamama durumları verilmiştir. Grafik 10'a göre kütüphanecilerin %73'ü buldukları örgütte konuyla ilgili uygulamaların var olduğunu %27'sinin de konuyla ilgili uygulamaların olmadığını belirtmiştir.

Grafik 10: Kütüphane içi iletişim uygulamaları durumu

Yukarıdaki soruya olumlu cevap verenlere 'uygulamaları hayata geçirmekte zorluklar yaşıyor musunuz?' sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri Grafik 11'de verilmiştir. Bu verilere göre kütüphanecilerin büyük bir kısmı (%82) kütüphane içi iletişim uygulamalarını hayata geçirmede bir zorluk yaşamadığını belirtirken, %18'i ise bu durumun aksini belirtmiştir.

Grafik 11: Uygulamaları hayata geçirmede yaşanan zorluk durumu

Okul kütüphanesinde iletişim engelleri: Örgütlerde doğru stratejiler geliştirilerek doğru uygulamalar hayata geçirilebilse de mükemmeli yakalamak her zaman zordur. Kişisel engeller, çalışma ortamı, yönetim yapısı, dış faktörler gibi nedenler iletişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Katılımcılara iletişimde ne tür engeller yaşadıklarına dair açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar, önem derecesine göre aşağıda verilmiştir:

- Yönetici-kütüphaneci-öğretmen iletişiminin eksikliğinden kaynaklanan problemler sonucunda öğrenci- kütüphaneci arasında yaşanan iletişim engelleri
- Eğitim sisteminin ağır ders yükü nedeniyle öğrenci ve kütüphanecilerin uzun soluklu bir iletişime geçememesi
- Üst yönetim ve kütüphaneci arasındaki sorunlar sebebiyle kütüphanecinin mesleğini rahatça uygulayamaması
- Öğrenci ailelerinin sosyo-kültürel (kitap okuma kültürünün gelişmemiş olması vb.) yapısına bağlı olarak ortaya çıkan nedenlerle kütüphaneye karşı ilgisiz olması.

Sonuç

Günümüzde örgütler giderek karmaşık bir yapıya bürünmektedir. Örgütün bir parçası olan bireyler, bu durumdan etkilenmektedir. Örgütsel karmaşık yapı ancak etkili örgütsel iletişim sayesinde uyumlu ve sistemli bir bütünlük oluşturabilecektir. Bu bağlamda örgütsel iletişim, örgüt unsurları arasında dayanışma ve eşgüdüm, bireyler arası uyum sağlayacak ve iyi ilişkiler için temel oluşturacaktır. Okul kütüphanesi, okulun entelektüel kalbi ve vazgeçilmez bir parçasıdır. Okul kütüphanesi, öğrenciler, öğretmenler, okul çalışanları ve veliler için eğitim, öğretim ve üretim yapılabilen bir ortamdır. Bu nedenle okul yönetiminin okul kütüphanesine vereceği önem, okulun başarısını etkileyebilecektir.

Eğitim sisteminin getirdiği yoğunluk sebebiyle öğrenciler kütüphanede fazla vakit geçirememektedir. Bu durum, öğrencilerin kütüphaneciyle iletişimlerini kısıtlanmaktadır. Bu engeli ortadan kaldırmaya yönelik olarak okul yönetimi, eğitim-öğretim müfredatını aksatmayacak şekilde kütüphanede geçirilecek zaman oluşturmalı, öğrenciler kütüphaneye yönlendirilmeli hatta bazı dersler kütüphanede işlenebilmektedir.

Öğrencilerin iletişime istekli olmaları önemli bir unsurdur. Araştırma sonucuna göre öğrenciler iletişime isteklidir ancak kısmen istekli olma durumları göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Bu durumda öğrencileri etkili iletişime geçirecek uygulamalar ve etkinlikler, okul yönetimi, öğretmenler ve kütüphaneci işbirliği ile hazırlanıp hayata geçirilmelidir.

Özel okullarda tanıtım ve halkla ilişkiler çalışmalarına önem verilmektedir. Özellikle yeni kayıt dönemlerinde, veliler ve öğrenciler ile kurulan iletişim öğrencilerin kütüphaneye tutumlarını önemli ölçüde şekillendirebilmektedir. Araştırma kapsamında olan özel okulların büyük bir kısmının kütüphane oryantasyon programları düzenledikleri saptanmıştır. Ayrıca kütüphane haftasında yapılacak etkinliklerde kütüphaneciyle öğrenci arasında normalden daha fazla etkileşim imkanı bulunmaktadır. Özel okul kütüphanelerin bu konuyla yakından ilgilendiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada iletişim eğitimi sorgulanmış, bu eğitime verilen önemin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Okul yönetimlerinin durumu ilgili iyileştirme yapımları ve konu uzmanları eşliğinde ve önderliğinde kütüphanecilere yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları düzenlemeleri önem taşımaktadır.

Okulların büyük çoğunluğu kütüphane içi iletişim uygulamalarına ağırlık verdiği ve kütüphanecilerin bu tür uygulamaları hayata geçirmekte zorlanmadıkları tespit edilmiştir. Ancak bir takım iletişim engellerinin olduğu ve bu engellere, okul yönetimi ile kütüphanecinin yaşadığı sorunların sebep olduğu anlaşılmıştır. Kütüphane içi iletişimin başarılı olabilmesi için kütüphaneci ile okul yönetiminin iş birliği içinde olması önemli ve gereklidir.

Kaynakça

- Aytekin, Nihan. (2007). "Bilgi İletişim Teknolojileri ve Örgütsel İletişim", İletişim Fakültesi Dergisi, 28,7-18.
- Aziz, Aysel. (2008). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Ankara, Nobel.
- Bozkurt, Funda. (2010). Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Öğretmenlerinin Yöneticileriyle Olan Örgütsel iletişimi, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Demirtaş, Mine. (2010) Örgütsel iletişimin verimlilik ve etkinliğinde yararlanılan iletişim araçları ve halkla ilişkiler filmleri örneği. Marmara Üniversitesi İİ BF Dergisi 28, 411-444.
- Durukan, A. (2015). "Neden kütüphane öğretmenlerine ihtiyacımız var?", Türk Kütüphaneciliği, 29, 46-49.
- Geçikli, Fatma, Serçeoğlu Neslihan ve Üst, Çağla. (2011). "Örgüt İçi İletişim ve İletişim Tatmini Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 33, 163-184.
- Gürgen, Haluk. (1997). Örgütlerde İletişim Kalitesi, İstanbul, Der Yayınları.
- IFLA/UNESCO, (2002). "Herkes İçin Öğretim ve Öğrenimde Okul Kütüphanesi", Okul kütüphanesi bildirgesi, (Çev. İ. Önal).
- Korkut, Fidan. (1996). "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenilir ve Geçerlilik Çalışması", Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(7), 18-23.
- Neuman, W. Lawrence. (2009). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, Üçüncü Baskı, (Çev. S. Özge). İstanbul, Yayınodası Yayıncılık.
- Önal, H. İnci ve Ekici, Selda. (2012). "Okul Kütüphanecilerinin Görüşlerine Göre Okul Kültürü Değerlendirmesi". Bilgi Dünyası, 13, 138-164.
- Tutar, Hasan. (2009). Örgütsel İletişim, Ankara, Seçkin Yayıncılık.